

Förändring, frälsning och familj i Amerika

Det har varit svåra år för USA i början på 2000-talet. Vad som bara för tio år sedan framstod som världens enda, oomstridda supermakt, har efter 11 september, Irak, oljeprischock och ekonomisk kris förbytts i ett Amerika styrt av rädsla.

Men rädsla är inte en del av den amerikanska drömmen. Efter att - de första åren med framgång - ha drivit en rädslans politik i sju år har president George W Bush tappat förtroende som nästan ingen av sina föregångare. Än värre är det med förtroendet för det politiska etablissemanget i Washington i stort.

I årets presidentval vill de amerikanska väljarna följaktligen ha något nytt, till och med något mycket nytt.

Därför valde demokraterna som sin kandidat en ung, politiskt oerfaren, briljant svart man uppvuxen i Asien och Hawaii långt från det amerikanska hjärtlandet. Mot honom inom partiet stod i det längsta en visserligen mycket erfaren politiker. Men som kvinna hade också Hillary Clinton varit något helt nytt som huvudkandidat till presidentposten.

Och därför valde republikanerna en visserligen mycket gammal och politiskt erfaren man - men utan förankring i det egna partiets ledarkrets och bas och med tydlig distans till George W Bush. Denne chockade sedan alla med att kasta sitt erfarenhetskaptal överbord och som vicepresidentkandidat välja en hittills okänd och oprövad men självsäker ung kvinna från det fjärran Alaska.

Efter nyår kommer följaktligen Vita huset få en tidigare aldrig sedd ledning – vare sig det blir den förste svarte presidenten eller den hittills äldste med den första kvinnan som vicepresident. Så ny blir däremot knappast den konkreta politiken. Båda kandidaterna har utvecklats från att söka nya breda koalitioner av väljare utanför de traditionella partierna till att efter partikonventen framträda som ganska vanliga partiföreträdare.

Redan under vinterns och vårens primärval blev Barack Obama mer eller mindre mot sin vilja de svartas, de ungas och de intellektuella vänsterliberalernas kandidat. Sedan valde han den politiske partiveteranen Joe Biden som sin medkandidat och lade i kampanjstarten fram ett konkret, ganska traditionellt demokratiskt programmanifest efter att till slut ha vunnit Hillary Clintons och hennes anhängares stöd.

Bara några dagar senare fick John McCain de socialt och religiöst mest konservativa republikanska kärnväljarna, som hittills mistrott honom djupt, att jubla när han presenterade en vicepresidentkandidat med starkare moralkonservativa kvaliteter än hos någon tidigare slutkandidat för landets högsta ämbeten.

De två senaste presidentvalen i USA fick mycket likartade resultat. Båda gångerna framträdde ett djupt splittrat USA med demokratisk dominans i det ”moderna” USA i nordost, längs västkusten och i norra mellanvästern, och republikaner däremellan i det ”vanliga” Amerika i mellanvästern, klippiga bergen och södern. Både Barack Obama och John McCain hade tänkt sig att bryta de mönstren i årets val. Men när valrörelsen gick in i sitt slutskede framstod uppdelningen mellan det ”blå” demokratiska och det ”röda” republikanska USA snarare som tydligare än någonsin. Mitt i en tid av misstro mot partipolitik, skulle det då trots allt bli avgörande för valutgången vilken av de två partiapparaterna som är starkast och står närmst väljarnas värderingar. Vårens primärval uppvisade ett enormt engagemang för demokraterna och deras två huvudkandidater. Men jublet för Sarah Palin har mobiliserat den republikanska kärna som gav George W Bush segern 2004.

Enligt opinionsforskarna sympatiserar betydligt fler amerikaner nu med demokraterna än med republikanerna. I de flesta sakfrågor är stödet över lag starkast för demokraternas ståndpunkter.

Alltfler amerikaner har en liberalare syn på familj, abort och homosexualitet. Den kristna högern har över lag tappat i inflytande.

Ett tag såg det till och med ut som att förändringen inom kyrkor och bland de kristna väljarna skulle bli ett inte oviktigt inslag i valrörelsen. De demokratiska kandidaterna talade tydligare om sin personliga kristna tro och sin tillhörighet i en kyrka som också engagerar sig för de fattiga och för internationell rättvisa. Men kyrkomedlemskap i USA återspeglar social och rasmässiga motsättningar. Barack Obama som växt upp i en sekulariserad miljö kom till tro och engagerade sig i en svart församling i Chicago med stor social verksamhet men också tuff vänsterpolitisk förkunnelse om USA:s politik i världen. När hans tidiga själasörjares vällustigt formulerade politiska giftigheter kom till offentlighetens ljus, kände sig Obama mitt i valrörelsen tvungen att lämna församlingen.

Religion och kyrka i valet 2008 har därmed förblivit ett höger tema som det varit det senaste kvartsseket, inbegripet en islamrädsla kryddad med misstänkliggöranden om Obamas muslimska afrikanska farfar.

Sammantaget skulle sakpolitiken och partiidentifikationen tala för att Obama och demokraterna vinner valet. Men till slut kommer ändå kandidaternas personlighet att avgöra. Vem kan du lita på?

John McCain erbjuder sin militära erfarenhet, sina uppoffringar i vietnamesiskt krigsfångelse, och sin patriotiska plikt känsla. Sarah Palin bidrar med sin tuffa mellanamerikanska vanlighet. Hennes val att föda ett barn med Downs syndrom ger större personlig trovärdighet åt abortmotståndet än beskäftig förkunnelse från medelålders manliga pastorer. Men den som söker trygghet och säkerhet hos McCain fick i hans val av vicepresidentkandidat se hur han både böjde sig för partilinjen och valde att ta väldiga chanser för att vinna makten. Och Palin kan inte dölja att hon enbart blev kandidat på grund av sitt kön och sin moralkonservatism. Många måste också få dålig smak i munnen när ett spädbarn med Downs syndrom och en tonårsgraviditet med följande tonårsäktenskap visas upp som troféer och blir politik.

-Familj står bortom gränsen, sa Barack Obama klokt när han ombads kommentera Palins familjeförhållanden. Men hans hustru hade bara några dagar tidigare haft i uppdrag att övertyga demokraternas partikonvent om hans storhet.

Som bäst är Barack Obama en enande, framåtblickande och inspirerande kraft. Men det finns en "olidlig lätthet" kring honom som väcker frågor om hans förmåga att bli en frälsare som president. Han måste fortsatt övertyga väljarna om att det finns allvar bakom hans eleganta lätthet, handlingskraft i hans intellektuella grubblande och – dessvärre därtill – att en svart ung man är att lita på.

Hur det än går, väljer USA i utsatt läge att ta det osäkra före det säkra

Anders Mellbourn